

Expoziția VII a „Tinerimii artistice“

„Tinerimea artistică“ ne chiamă pentru a VII-a oară la expoziția ei anuală, la care, pe lângă membrii ei în frunte cu augustă patroană a acestei societăți, au luat parte, ca și în alte rânduri, un număr însemnat de artiști pămînteni (printre cari s'au strecurat întîmplător și două nume străine). Nivelul lucrurilor expuse se susține binîșor față de trecut. Pe lângă lucruri mediocre, mai mult sau mai puțin suportabile de-ale începătorilor, observăm opere bune, care ar figura cu cinste și în alte părți, nu numai la noi. Sunt printre artiștii noștri tehnicieni vrednici de toată stima, dar ceia ce lipsește îndeobște e avîntul, îndrăzneala în concepție și execuție, lucrul inedit și caracteristic al nostru. Dar de cîte ori se întîlnește aceasta chiar în expozițiile din străinătate? La noi cel puțin apasă prea mult trecutul sau mai bine zis lipsa de trecut, insuficiența culturii și împrejurările externe (sărăcia de pasiuni mari în viața noastră publică), pentru ca să avem ceva prea neobișnuit în această direcție. Evoluția aici, ca și în literatură, își urmează cursul firesc. Date fiind aptitudinile unora din artiștii noștri, cred însă că producția artistică la noi ar fi putut să fie și mai îmbelșugată și mai de preț, dacă numărul mecenatilor mai generosi și mai pricepuți ar fi mai mare și dacă Statul, din lipsă de control serios, nu și-ar slei dărnicia ajutînd și susținînd persoanele mai mult în paguba decît în interesul și spre binele artei adevărate. Mediocritatea e o plantă netrebnică și răufăcătoare, și ar trebui stirpită, nu cultivată dinadîns sau de milă. Ea a fost intronată dela început în școală, și acum suferim urmările păcatului originar. Un patriotism miop a crezut de cuviință să apeleze la puterile noastre slabe și nu la bune elemente străine, capabile să dea valoarea tehnică necesară instituțiilor naționale. Era dar fatal ca slăbiciunile începuturilor să se resimtă până astăzi în cea mai mare parte din ceia ce se produce pe acest teren în țară. Impotriva cîmpitocării mediocrității s-a grupat și și-a ridicat steagul «Tinerimea», și 'i o datorie a publicului ales ca s-o sprijine din răsuputeri pe calea îndrumării sănătoase a mișcării artistice. O parte din membrii ei și-au cîștigat vaza lor în străinătate, și-i un cu-

vint și acesta, care cîntărește ceva în cumpăna cauzei lor. Veți obiecta că nici ei nu sunt artiști de mina întăi. Că nu sunt, e drept și se înțelege din tot ce am spus mai sus; dar că nu pot fi—iată ce nu se poate prevedea cu toată siguranța. Cît de cutezat ar fi răspunsul categoric în această privință, se poate deduce din o mulțime de desmințiri ce ne procură istoria artelor. Chiar în zilele noastre trăesc artiști celebri, cari nu și-au găsit calea proprie și nu s-au ridicat la înălțimea dorită decit după muncă trudnică și îndelungată.

În primul rînd e vorba de o artă sinceră, adevărată, și subț acest raport «Tinerimea» e hotărit pe calea cea bună. Exceptînd pe Grigorescu și Mirea, niciodată nu s'a ivit la noi un grup de artiști mai bine dăruiti, mai harnici și mai devotați în lupta pentru întruparea frumosului. De bună samă, veți dori ca acest frumos să fie ceva mai național sau chiar cu totul național. Dar—there's the rub. Nici celelalte neamuri nu caută altceva; și uneori cu ce risipă de puteri și jertfe! Și cu toate acestea, cîte din ele se pot lăuda că au izbutit să aibă o artă proprie, dacă n'au avut tradiții cu rădăcini adinci în trecutul lor?

Negreșit, caracterul național cu greu poate fi rostit numai și numai prin procedee tehnice. Se știe că din acest punct de vedere școala franceză ține astăzi hangul mai pretutindenii. Nici Germanii, mulți și puternici și vestiți de îndărătnci în felul lor de a fi, n'au fost scutiți de înrîurirea de peste Rin.

Cînd Romanii au vrut să aibă o literatură și o artă proprie, n'au găsit alt mijloc mai nămerit pentru aceasta decit adoptarea directă a formulelor tehnice eline și aplicarea lor la motive naționale. E mijlocul cel mai simplu pentru a naționaliza produsele spiritului unui neam, mai ales cînd acesta e la început sau nu e înzestrat din fire cu daruri extraordinare spre ași putea deschide căi cu totul ale sale. Acest adevăr l'a înțeles și, în chipul cel mai competent, l'a realizat întia dată la noi Grigorescu, a cărui manieră e împrumutată direct dela școala din Barbizon; adaoșele sunt achiziții provenite din preferințele proprii sau din condițiile speciale ale țării. Nu trebuie să se creadă că acesta e un rol modest, căci nu e vorba de o simplă localizare, cum și-ar închipui cineva, ci de o adevărată creație, care nu e dată decit unui talent înrudit cu geniul. Izbînda lui Grigorescu pe această cale ne arată dreptatea acestei procedări. Deci nu atit prin originalitate și virtuozitate tehnică vom bate noi pe Apuseni, cît mai virtos prin noutatea și alegerea pricepută a motivelor. Și acestea vor fi mai puțin probleme de lumină și de aer sau peisaje obișnuite și mărunte scene de mahala sau de interior ș. a. decit subiecte cît se poate de caracteristice din țara noastră, din istoria și prezentul poporului romin precum și de artă decorativă spre care ne mîină în chip firesc legăturile noastre seculare cu civilizația bizantină. Ca probă plină de învățămînt ne poate sluji aici cu deosebire procedarea Suedeșilor. E drept că aceștia aveau încă din timpul lui Gustav al 3-lea o

Academie de arte, dar gustul lor pentru imitarea străinilor s'asămăna foarte mult cu mania păturii noastre de sus pentru limba franceză și pentru toate produsele culturii franceze. De această boală ei n'au scăpat decît abia din cel din urmă deceniu al veacului trecut, cînd tinerimea lor artistică, energică și conștientă de adevărata ei menire, a rupt-o cu străinismul și a statornicit punctul cel mai însemnat al programului național: *izvoarele artistice ale țării proprii cu toată libertatea, poezia și frumuseța ei*. Prin evocarea lor ei vorbiră de munții, și de căderile de ape, de văile și de lacurile ei cu minunata lor culoare, de casele roșii care se înalță pe un pămînt acoperit de zăpadă, și de țărani cu carele lor, de Laponul care străbate marile întinderi întroenite, sub cerul instelat cu o noapte de iarnă. Și astăzi nu-i altă țară, în care arta să fie mai națională, mai vie, mai adevărată ca în Suedia.

Dar cum natura țării noastre nu-i atît de interesantă și originală ca a Suediei, va rămînea ca privirea artiștilor să fie îndreptată mai mult spre celelalte izvoare de inspirație indicate de noi mai sus. Aici e teren bogat și neexplorat încă.

Acestea fiind spuse spre îndrumarea noastră generală, să trecem acum în revizie lucrările expuse în sălile Ateneului.

A. S. R. Principesa Maria ne îmbie ochilor două obiecte de artă decorativă executate în piragravură: E o *masă* scundă și rotundă din care reies patru colțuri în formă de cruce, rezemată pe patru picioare largi cu spațiu destul pentru împodobirea lor cu reliefuri de crini stilizați. Pe masă e o fericită aplicare a motivului cunoscut din biserici: radiarea soarelui. Al doilea obiect e un *dulap*, pe ale cărui canaturi vedem reliefate două cruci (din care una încîrligată, ca și crinii, e un motiv de predilecție a Principesei) și coroane de mărăcini. Amîndouă aceste lucrări confirmă fineța și originalitatea artistică. E aici un simțimînt de stil, o inspirație proprie cu caracter bizantin modern, dela care nu lipsește calitatea și puritatea. Ceva masiv și sobru ne izbește din primă aruncătură de ochiu și tradează lucrul unei mini iscusite pătimaș pornită spre căutarea de mijloace nouă și simple.

Aceasta e o indicație pentru unii de-ai noștrii cari se mulțumesc a transcrie ori a măslui rețete importate.

Un pictor care în legătură cu arta noastră decorativă bisericească ne-a dat vădite semne de pricepere, e *Stefan Popescu*. D-sa ne trimite astăzi din Paris 13 pinze, mai toate peisaje: e continuarea operei unui talent care nu mai are nevoie de reclamă, căci a fost relevat în cîtevă rînduri și în străinătate. Chiar dacă ar fi să judecăm ceea ce el vrea și poate după lucrările de față, tot trebuie să-i acordăm un loc de onoare în mișcarea noastră artistică. E aici calcul, e conștiință netăgăduită de artist susțî-

nută printr-o rafinărie de gust ce se hrănește din cele mai bune școli apusene. Peste pinzele sale plutește un ritm moale, gingaș, ceva catifelat care topește asprimile și inobilează apariția reală. E aplicarea principiului neoimpresionistic pornit dela Whistler și Manet: nu redarea crudă a formelor și culorilor după natură, ci aranjarea lor în vederea unui acord al întregimii.

În acest chip Popescu, cu marea-i istețiuine tehnică și cu înnăscutul său simț decorativ, izbutește să ne dea un șir de icoane frumoase, limpezi și depline, dintre care cităm ca mai caracteristice „Zi întunecoasă” și „Toamnă”.

Un alt pictor, care tratează natura iarăș subiectiv e G. Pătrașcu. D-sa expune 11 bucăți, care dau îndeajuns măsura talentului său sumbru și sugestiv ca o balada nordică. Pătrașcu e opusul lui Grigorescu: pe cât de idilic și luminos e acesta, pe atât de trist și întunecat e cel dintâi. Dacă Grigorescu e un Alexandri al penelului, Pătrașcu e un Nicoleanu. Deci nu orice timp și orice moment al zilei îl interesează pe el; de obicei preferă toamnele, amurgurile și nopțile, căci ele 'i procură elemente necesare pentru a-și rosti emoția. Dar și atunci el nu se mulțumește a transcrie ceia ce vede, ci, cu o paletă alcătuită din puține colori neutre, ne dă în tușuri largi scene neisprăvite, mai mult schițate după natură, un fel de instantanee, pe care, ca artist plin de temperament, nu le prelucrează de teamă ca să nu strice unitatea impresiei. E o inimă cu atât mai simpatică pentru noi cu cât în expresia ei sumbră pare a fi mai bine răsrinită starea morală a țării. De aceea și arta aceasta de siluete capătă uneori o însemnătate oarecum simbolică. Compară, bunăoară, fata care șede plecată „Pe prispă”, impietrită parcă de o durere, durerea ce apasă de veacuri copila din popor—o caritidă cu capul încovăiat de greul ce poartă. Acelaș graiu de pustiire și jale ne vorbește fiecare pînză a lui Patrașcu. Armonia dintre fond și mijloacele de expresie e uneori desăvârșită. („Peisaj de toamnă”, „Casă în Cimpulung”). Poezia acestei concepții nu trebuie însă s'o cauți prea de aproape, cu ochii indiscreți, căci atunci ai înaintea ta «turnată o oală de colori.» Pune-te la o depărtare potrivită, și vei vedea cum, încetul cu încetul, realitatea se desprinde cu fireasca ei scară de culori. Dar dacă artistul păstrează unitatea inspirațiilor sale și înșfacă un mulțumitor efect de ansamblu, terenul său din nerericire e incapabil de desvoltare; îi face impresia că se găsește ca într'un impas. Lucruri mari nu pot eși dintr'o asemenea concepție. Ar trebui să-și lărgească cimpul de activitate, să adîncească natura, să-și clarifice viziunea.

Contrastul acestei picturi ni-l dă talentul sănătos, flegmatic, punctual, aș putea zice *burghez*, al lui *Artachino*, care se continuă aici într'o interesantă serie de vederi din strălele și mahalalele Sofiei, unde pictorul lucrează de mai multă vreme la frescurile bisericii românești. Sint motive predilecte tratate cu o-

paletă cam uscată, dar cu un realism și cu o exactitate care-l compensează îndeajuns. Iluzia aici se confundă aproape cu adevărul—atît de bine sînt prinse efectele din natură: cărămizii olanelor, albul zăpezii, galbenul sau pămîntul zidurilor, lemnul zaplazurilor și stîlpilor. Apoi o mare calitate a penelului său e desenul: aici Artachino se distinge ca puțini între ai noștri. Probă bună e între altele un portret de femeie, desenat în sanguină.

Mult meșteșug, mult simțimînt de adevăr și scrupul în tălmăcirea realității ne arată și *I. Strîmbu* în cele cîteva lucrări expuse și cu deosebire în „Fata cosind“. E un luminist îndemănat, dar nu și atît de rafinat (bunăoară în felul lui Besnard) ca să fi putut izbuti pe deplin în problema ce și-a pus prin compoziția sa mai mare „În fața oglinzii“. Mijloacele sale de expresie, cum se vede, nu sînt deajuns pentru redarea bogăției și rafinării nuanțelor de stofe luxoase. Căsnindu-se a ne da efectul natural, a căzut în exagerare. Nu numai coloritul, ci și liniile și orînduirea maselor—o mare chestiune și aceasta—nu sînt la înălțimea altor creații ale aceluiaș artist. Se pare că Strîmbu nu și cunoaște încă bine mijloacele și puterea. Dacă-i meșter desenător, penelul său relativ simplu are o asprime firească, ceia ce-l face impropriu pentru probleme de virtuozitate de felul celei amintite. Date fiind însușirile sale coloristice precum și adîncile cunoștinți ce are despre lumea dela țară, se poate socoti ca și sigur, că Strîmbu, care ne-a dat lucruri frumoase până acum, ar putea fi un minunat interpret al temelor țărănești; pentru asta însă trebuie să fie sincer, să se ferească de contactul cu Grigorescu și să-și aleagă tipurile și momentele din natură. D-sa are destule daruri pentru a ne da icoana măestrită a unei lumi atît de puțin complicate și pretențioase în apariția ei externă.

Desen, tonuri plăcute și calde, sinceritate și natural găsim în lucrările de manieră renaissansistică—coloristică ale harnicului pictor *Vermont*. Schițele sale de față—căci așa ni se prezintă ele în mare parte—sînt surprinzătoare reflexe din natură (mai caracteristice „În fața bisericii“, „La arat“, „La circiumă“). Tot odată Vermont e la noi între rarii care îndrăznesc și isbutesc a ne da compoziții în pictură. Cea mai mare din acestea, „Christus consolator“, e născută mai mult din reminiscențe decît dintr-o nouă concepție a motivului; dar ea dovedește aceleași însemnate însușiri compoziționale, care asigură artistului un loc aparte în pictura noastră. Pentru o mai deaproape caracterizare a operei sale, ca și a lui Strîmbu, așteptăm un prilej mai bun.

Aceeași dragoste de adevăr, și mai ales de lumină, de aer, de colori distinse găsim în drăguțele acuarele ale meșterului *N. Grant*. El nu se mulțumește însă cu redarea impresiei generale, ci în chipul unui miniaturist stăruiește la amănunte, le prelucrează fără teamă și dă elementelor ce compun un peisagiu aceeași valoare ca și statagiului cu care-l însoțește. Una din lucrările sale poartă titlul «Lenevia»: o fată de țaran se razimă de zaplazul

din fața pridvorului unei case țărănești. Donițele ei sînt lăsate jos și brațele'i sînt duse pe după git: ea ar fi sufletul, iar scena rurală ce se desfășură la spatele ei ar fi numai fondul tabloului. De fapt însă figura are aceeași însemnătate ca și florile, ca și celelalte accesorii ale tabloului, așa că titlul dat acestuia ar fi tot așa de îndreptățit ca și oricare altul sugerat de prezența detaliilor. Figura deci e numai un prilej care îngăduie pictorului să desvăluiească ochilor noștri acel miraj de colori primăvăratesce, care-i tot farmecul plămuirilor lui Grant. In tempo mai repede sau mai incet continuă el rulatele sale hromatice în restul acuarelelor expuse, printre care se disting „In pridvor“ și „Răul Tîrgului“.

Panoul lui *Kimon Loghi*, cu splendoarea și solemnitatea decorativă a colorilor, face impresia unui iconostas datorit unui maestru păgîn îndrăgit de roadele țărîinii și bucuros de viață. Este aici un puternic simț artistic cu totul propriu și personal, care răspunde mai bine condiției esențiale a frumosului ce urmărește arta și pe care atît de des o uită în aprecierile lor criticii moderni. Ni-i destul un moment de luare-aminte pentru a descoperi în cele două pinze noi ale artistului, în «Primăvară» și «Adieri de Primăvară», nu amănuntele banale ale acestui anotimp, ci aceea ce am putea-o numi esența lui. Prin elemente caracteristice, reduse la minimul lor, dar rostite cu o frăgezime și o grație aproape feminină, penelul său, ca și lira unui poet liric cu imaginile sale repezi și abia conturate, deșteaptă și acordează în noi tot acel complex de simțiri nedeslușite și dulci, care s'ar putea numi simfonia eternei primăverii.

În afară de Luchian, care și cîntă cîntecul fără nici o variație (dar despre care am vorbit altă dată pentru a mai stăruia acum cu dinadinsul), expoziția cuprinde o mină de pictori, un mănunchiu de vîrstare tinere cu mai multe sau mai puține semne de viață și trîncie. Între dinșii am putea cita, ca mai promițători sau cunoscuți prin lucrări anterioare, pe *Mărculescu*, pe *Mütznier*, pe *Căpidan*, pe A. Baltazar și mai ales pe *Steriadi* care însă, de data asta, nu ne atrage nici prin nobleța și adevărul coloritului și nici prin alegerea fericită a motivelor. Vrednici de amintit, spre complectarea tabloului de pictori, mai sînt doi desenatori, *A. Murnu* și *A. Popini*, reprezentați amîndoi prin cîteva lucrări, care ca ilustrații nu pot fi trecute cu vederea.

Imi mai rămîne să vorbesc despre sculptură. Dar puținătater pieselor expuse și îndeosebi lipsa lor de noutate mă scutesc de o apreciere mai amănunțită.

Cîteva lucrări mărunte (statuete, medalioane) curățel modelate de *Storck*; apoi cîteva specimene interesante de D. Mircea și D. Paciurea, care dă tot mai multe dovezi de tărie, și în sfîrșit cîteva bronzuri de *Constantin Brîncuș* și de *O. Spaethe* —iată tot ce avem înaintea noastră ca producție plastică. Insușiri neobișnuite de concepție și tehnică din școala lui Rodin ne anunță dalta lui Brîncuș prin cele două studii de co-

pil ce ne trimite din Paris: Aici nu mai e dibuit, migăleală, ticluire după tipicuri învățate, ci o privire liberă, îndrăzneță a modelului, o tratare largă și pitorească a formelor și ca rezultat o rostire intensă a vieții sufletești și corporale—constatări prețioase, care ne fac să punem nădejdi multe în tinărul artist.

«Portretul lui T. Frumușanu» de Spaethe e o lucrare solidă, dar pare a fixa mai mult un moment trecător din viața lăuntrică a celui reprezentat decât cuprinsul deplin al acestei vieți (cum e bunăoară în portretul lui Luchian făcut de acelaș artist). Splendid modelat e «Dor», figură femeiască datorită tot lui Spaethe. Dar nu dor blajin, tinjitor, potolit umezesc ochii mari și liniștiți ai acestui tip de sirenă; sub părelnică-i liniște se simte ca un prepus de furtună, de patimi ce colcăe și cari nu așteaptă decât un prilej pentru a izbucni cu toată furiă lor mistuitoare. Amîndouă aceste busturi sunt dovezi strălucite nu numai de stăpînire a formelor anatomice, ci și de adîncire psihologică—semnul cel mai bun al fazei noi prin care trece talentul viguros al lui Spaethe.

George Murnu

